

вивезення та переробка побутових відходів, прибирання громадських місць, з мисливців і рибалок тощо. Так, у Нідерландах на місцевому рівні стягується податок за забруднення води та податок на утилізацію сміття, у Франції сплачується податок на прибирання території та податок на озеленення, податки на забруднення повітря запроваджено у Польщі, Чехії, Латвії, Литві⁴³⁸. Для більшості цих країн така чисельність місцевих податків надає змогу забезпечувати сталий розвиток регіону та ефективне розв'язання соціальних проблем населення на місцевому рівні.

Тому, на підставі застосування досвіду зарубіжних країн щодо ефективної системи місцевих податків, вбачається необхідним розширення повноважень органів місцевого самоврядування в частині надання права встановлення місцевих податків, закріплення фінансової самодостатності місцевого самоврядування, формування ефективної системи управління, упорядкування системи державного контролю без дублювання функцій.

Це в свою чергу дасть можливість наповнювати місцеві бюджети необхідними фінансовими ресурсами та ефективно розподіляти кошти задля вирішення актуальних проблем на місцевому рівні, реалізації соціальних та інфраструктурних проектів, створення умов для розвитку підприємництва, а також для залучення інвестиційного капіталу, що буде сприяти підвищенню економічного і соціального рівня розвитку регіонів.

СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ НА ВИКОРИСТАННЯ ЧУЖОГО МАЙНА У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

*Подольак Аліна В'ячеславівна,
аспірантка юридичного факультету
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

Інтенсивний розвиток майнових господарських правовідносин в умовах сучасних економічних та ринкових перетворень в Україні, викликає об'єктивну

⁴³⁸ Надьон Г.О. Перспективи розвитку системи місцевого самоврядування в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду. *Часопис економічних реформ*. 2010. № 3. С. 28–33.

потребу забезпечення належного рівня правового регулювання речових прав суб'єктів господарювання. В такому контексті важливе значення має наявність у господарському законодавстві України не тільки загальних положень щодо речових прав суб'єктів господарювання, а й конкретних норм, які визначають певні гарантії захисту прав використання чужого майна у сфері господарювання (право господарського відання, право оперативного управління, право володіння, право користування (сервітут) та ін).

Так, зокрема, у ст. 147 Господарського кодексу України (далі – ГК України) закріплено, що майнові права суб'єктів господарювання захищаються законом. При цьому, дана норма передбачає, що право власності та інші майнові права суб'єкта господарювання захищаються у спосіб, зазначений у ст. 20 ГК України⁴³⁹. Також ГК України, визначаючи такі речові права суб'єктів господарювання щодо використання чужого майна, як право оперативного управління (ст. 137) та право господарського відання (ст. 136) містить важливе положення, відповідно до якого норми закону, встановлені для права власності застосовуються до захисту права господарського відання та оперативного управління.

Аналогічні положення щодо захисту прав користування чужим майном містить Цивільний кодекс України (далі – ЦК України). Так, наприклад, ст. 396 ЦК України закріплює положення, відповідно до яких особа, яка має речове право на чуже майно, має право на захист цього права, у тому числі від власника майна, відповідно до положень глави 29 ЦК України⁴⁴⁰.

Однак в даний час в господарській та судовій практиці при застосуванні вищевказаних норм, мають місце помилки, які у певній мірі викликані неправильним розумінням суб'єктами майнових правовідносин фундаментальних основ законодавчого регулювання та доктринального підходу до змісту способів захисту прав використання чужого майна. Однією з причин

⁴³⁹ Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 18-22. Ст. 144. (Із змінами).

⁴⁴⁰ Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40-44. Ст. 356. (Із змінами).

такого стану є те, що законодавець включив окремі права використання чужого майна в різні нормативно-правові акти, не завжди надаючи змістовне й уніфіковане поняття як самому праву, так й питанням його захисту.

З урахування вищезазначеного уявляється достатньо актуальним проведення комплексного дослідження особливостей способів захисту різних видів прав використання чужого майна у сфері господарювання, в т. ч. уточнення способів захисту права оперативного управління та права господарського відання у разі їх порушення з боку власника майна.

Варто звернути увагу, що здійснення права використання чужого майна у сфері господарювання, як і будь-якого суб'єктивного права, передбачає ряд можливостей управненої особи: вчиняти визначені позитивні дії зі здійснення свого права (володіти, користуватися, розпоряджатися); вимагати визначеної поведінки безпосередньо від зобов'язаних осіб (не порушувати право використання чужого майна); захищати своє право як через звернення до відповідних державних органів, так і власними силами.

Натомість, правова природа обтяжених речових прав має подвійний характер, в частині поєднання суб'єктивного речового права на чужу річ та обтяження ним права власника на таку річ. На цю особливість звертає увагу К.Е. Шахназарян, яка зазначає, що сутність суб'єктивного права на чужу річ полягає у встановлених законом повноваженнях носія цього права безпосередньо володіти та/або користуватися чужим майном, але не порушувати при цьому прав власника цього майна. Таким чином, речове право на чужу річ є обтяженням права власності, яке обов'язкове як для власника майна, так і для інших осіб⁴⁴¹.

З огляду на зазначене, слід підкреслити, що захист права використання чужого майна у сфері господарювання може бути здійснено управленою особою у будь-якій формі та будь-який спосіб. Виходячи з того, що на даний час відсутня єдність у поглядах юристів на проблему класифікації способів

⁴⁴¹ Шахназарян К.Е. Захист прав на чужі речі за законодавством України: автореф. дис...канд.юрид.наук: 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2017. С.5.

захисту, доцільно буде у рамках дослідження цього питання використовувати класифікацію способів захисту права використання чужого майна у сфері господарювання з урахуванням їх традиційного поділу на речово-правові і зобов'язально-правові та законодавчого закріплення спеціальних способів у особливих випадках порушення прав.

Звертаючись до питання способів захисту прав використання чужого майна у сфері господарювання, слід підкреслити, що серед науковців визначення того, які саме способи захисту (речово-правові чи зобов'язально-правові) необхідно застосовувати у разі порушення речових прав особи на чуже майно його власником, завжди викликало певну дискусію. Так, наприклад, М.В. Мороз вказує, що формулювання ст. 396 ЦК України, дозволяє зробити висновок, що у разі порушення права особи на чуже майно (право володіння або ж користування) його власником, першій слід застосовувати речові способи захисту порушеного права. Між тим відносини між зазначеними особами є зобов'язально-правовими, а відповідно у разі порушення права особи на чуже майно (право володіння або ж користування) власником цього майна вона має право застосовувати зобов'язально-правові засоби захисту для відновлення свого порушеного права⁴⁴².

Частково погоджуючись з таким підходом, слід вказати на певні особливості, які слід враховувати при обранні способу захисту прав використання чужого майна у сфері господарювання. Передусім, це стосується питання захисту таких речових прав, як право господарського відання та право оперативного управління, у разі порушення такого права власником цього майна. Як слушно зазначає Ю.О. Чубарева, зважаючи на положення ч. 3 ст. 137 ГК України, право оперативного управління захищається законом відповідно до положень, встановлених для захисту права власності. Проте у разі виникнення спору між власником майна та суб'єктом права господарського відання або оперативного управління виникає проблема захисту прав, оскільки такий захист

⁴⁴² Мороз М.В. Способи захисту речових прав особи на чуже майно у разі порушення їх його власником. *Порівняльно – аналітичне право*. 2014. №5. С.103-104.

регламентується одними і тими самими нормами, встановленими для захисту права власності. Тобто складною є реалізація положення законодавства про право суб'єкта права господарського відання або оперативного управління на захист свого права від власника майна⁴⁴³.

В рамках вирішення вищевказаної проблематики, варто звернути додаткову увагу, що з загальнотеоретичної точки зору захист прав використання чужого майна у сфері господарювання повинен розглядатися крізь призму розгляду питання про зміст суб'єктивного права. При цьому, слід враховувати, що речові та зобов'язальні права закріплено в законодавстві, де відповідно встановлено різні правила для речових та зобов'язальних правовідносин.

Відповідно, можна зробити такий висновок: якщо суб'єктивне право використання чужого майна суб'єктом господарювання існує у межах зобов'язального правовідношення слід застосовувати зобов'язально – правові способи захисту (наприклад, відшкодування збитків, заподіяних невиконанням або неналежними виконанням умов договору на підставі який майно передано у володіння та користування), коли ж воно існує у межах речового правовідношення – речово - правові (наприклад, усунення перешкод у здійсненні суб'єктом господарювання права оперативного управління або господарського відання права щодо володіння та користування майном, яке було передано йому власником (уповноваженим ним органом)).

Варто також наголосити на певні особливості способів захисту прав суб'єктів господарювання якій здійснює господарську діяльність на основі права господарського відання або оперативного управління від їх порушення з боку власника. Зокрема, пропонується віднести до спеціальних способів захисту таких речових прав: визнання повністю або частково недійсними актів органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які є власниками майна (уповноваженими ним органами), якщо вони суперечать законодавству,

⁴⁴³ Чубарева Ю.О. Місце права господарського відання й оперативного управління у системі речових прав. *Європейські перспективи*. 2014. № 3. С. 196.

ущемлюють права та суб'єкта господарювання (наприклад, вилучення або передання майна яке належить суб'єкту господарювання на праві господарського відання або оперативного управління третім особам з порушенням встановленого порядку та вимог); визнання недійсними господарських договорів укладених власником майна з третіми особами, у разі порушення права оперативного управління або господарського відання.

МИРОВА УГОДА: ПРОБЛЕМИ УКЛАДЕННЯ В ПРОЦЕДУРІ БАНКРУТСТВА

*Попков Павло Олександрович,
здобувач Інституту економіко – правових досліджень НАН України*

В сучасний період спостерігається поширення такого явища як банкрутство. Але з метою збереження підприємства та відновлення його платоспроможності стаття 7 Закону України від 14.05.1992 р. № 2343-ХІІ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі-Закон) визначає, що до боржника може бути застосована така судова процедура банкрутства, як мирова угода.

Стаття 77 Закону розуміє під мировою угодою у справі про банкрутство домовленість між боржником і кредиторами стосовно відстрочки та/або розстрочки, а також прощення (списання) кредиторами боргів боржника, яка оформляється шляхом укладення угоди між сторонами. Мирову угоду в процесі банкрутства можливо віднести до процедур спрямованих не на ліквідацію підприємства, а на відновлення його платоспроможності, що в свою чергу, спрямовано на збереження майна, активів, робочих місць тощо. Тобто, мирова угода – це законодавчо встановлений засіб збереження підприємства та уникнення ліквідації.

За своєю формою мирова угода у справах про банкрутство має властиві тільки їй особливості та відмінні риси від інших мирових угод. До таких слід